

Oponentov posudok na magisterskú prácu

Autor: Jan Tomáš

Fakulta: PŘF UHK

Garantujúca katedra: KFSV FF UHK

Rok odovzdania: 2022

Názov práce: *Násilí a agresivita z pohledu evoluce*

Ciele a štruktúra práce

Práca si kladie za cieľ zmapovať debatu o ľudskom násilí a agresivite. Osou debaty je otázka, či sú dispozície k agresivite a násiliu pre človeka prirodzené. Jeden autorom diskutovaný názor tvrdí, že človek je od prírody (v dôsledku evolúcie) skôr agresívny / násilný než krotký/mierumilovný tvor. Tento názor sa snažia jeho súčasní zástancovia podporiť napr. úvahami o tom, že tieto naše sklony siahajú ďaleko k spoločnému prapredkovi so šimpanzmi, pretože šimpanzy vykazujú výraznú vnútro-druhová agresivitu a násilie. Súčasných šimpanzov pritom považujú za vhodný behaviorálny model posledného spoločného prapredka. Iný typ podpory pre tento názor sa odkazuje na údajne vysokú mieru násilia v pravekých i súčasných „ne-štátnych“ komunitách. Tými sa typicky myslia lovci-zberači. A súčasní lovci-zberači sa považujú za okno do obdobia evolučnej adaptácie človeka (ľudia prevažnú dobu žili ako lovci-zberači). Štát je v tomto pohľade vnímaný ako vynález kultúrnej evolúcie, ktorý reguluje prirodzenú agresivitu človeka. Proti tomu stojí podľa autora názor, ktorý spochybňuje obidve úvahy a odmieta predstavu človeka ako prirodzene agresívneho a násilného tvora. Autor v podstate mapuje práve túto líniu debaty a podľa toho je i práca rozdelená. Záver práce tvorí obligátne stručné zhrnutie.

Zhodnotenie práce

Práca splnila jej hlavný cieľ. Zmapovala nezaujatým spôsobom vyššie popísanú debatu (argumenty pre a proti) a čitateľovi umožnila získať informovanú predstavu. Práca je štylisticky a formálne v poriadku. Autor naštudoval reprezentatívne práce (niektoré však necituje priamo, ale z iných textov) a pochopil dobre štruktúru debaty a argumentáciu protistrán. Niektoré novšie príspevky do debaty nie sú traktované (napr. Wrangham „The goodness paradox“), ale na bakalárskej úrovni je to pochopiteľné.

Nevýhodu zvoleného prístupu vidím v tom, že debata sa viac-menej len rekapituluje (často: reakcie jednej strany na argumenty druhej strany); autorov vlastný názor a argumenty nie sú vyjadrené. Tým pádom je ťažké identifikovať, ktorá pozícia má podľa neho navrch v zmysle lepších argumentov a evidencie.

Z tohoto pohľadu síce prácu hodnotím veľmi kladne (B), ale k ideálu jej podľa mňa predsa len niečo chýba.

Otázky k obhajobe

1. Na s. 11 autor popisuje známy incident, keď jedna skupina šimpanzov usmrtila samcov inej skupiny. Glosuje to tak, že to bol prelom v debate: dovtedy sa predpokladalo, že tento typ „vojny“ je špecifický pre ľudí. Len z tohoto mi však nie je jasné, prečo by to malo vzbudiť takú reakciu. I iné druhy niekedy vykazujú systematické vnútro-druhové násilie voči členom iných skupín (napr. psy hyenovité, keď ide o teritórium). Autor by mal lepšie vysvetliť, prečo pozorovaný incident vyvolal uvedenú reakciu.
2. Na s. 14 sa píše o analógii medzi dehumanizáciou a „de-šimpanzizáciou“ nepriateľa. Aký psychologický mechanizmus by mal podporovať túto analógiu na strane šimpanzov? U ľudí máme istú predstavu – napr. spôsob akým sa dištancujú od nepriateľa alebo o ňom hovoria; ale u šimpanzov neviem ako odlíšiť fakt fyzickej likvidácie členov inej skupiny od dešimpanzizácie. Autor by toto mohol objasniť.

3. V prípade šimpanzov, zdá sa, autor berie vážne argumenty tých, čo tvrdia, že a) zaznamenaných prípadov evidentného násillia na členoch druhých skupín nie je zas tak mnoho a b) často reflektujú ľudské zásahy (experimenty s prídélom banánov). Ako je to ale podľa neho s ľuďmi (lovci-zberači)? Nemá snád' žiadna strana sporu lepšie úvahy/argumenty/dáta než druhá strana?

V Hradci Králové 6/6/2022

Doc. Mgr. Ladislav Koreň Ph.D.